

Kształtowanie relacji polsko-niemieckich na pograniczu na przykładzie powiatu polickiego

Andrzej Wojtaszak¹

<https://doi.org/10.25167/ppbs1267>

Streszczenie:

Wzajemne relacje polsko-niemieckie po 1990 r. ulegały trwałym przemianom. Stopniowo przystąpiono do budowania dobrosąsiedzkich stosunków w wymiarze transgranicznym. Celem prezentowanego artykułu jest przedstawienie aktywności instytucji z obszaru powiatu polickiego w kształtowaniu dobrych stosunków z sąsiednimi obszarami pogranicza po stronie niemieckiej. Relacje przybierały głównie wymiar kulturalny, turystyczny, oświatowy, dotyczyły także łączenia infrastruktury drogowej i wspólnych działań na rzecz bezpieczeństwa lokalnego i ekologii. Możemy przyjąć, że taka współpraca przyczynia się do lepszego wzajemnego zrozumienia oraz wypracowania wspólnych projektów i określenia możliwych wzajemnych oczekiwań. Pogranicze polsko-niemieckie na tym obszarze charakteryzuje także wzrost osadnictwa polskiego w niemieckich gminach pogranicznych, czemu towarzyszy udział Polaków zamieszkujących na obszarze Niemiec w lokalnych wyborach samorządowych. Ważnymi elementami sprzyjającymi aktywizacji działań na pograniczu są m.in. programy pomocowe UE, np. INTERREG III (2000-2006), INTERREG IV (2007-2013), INTERREG V (2014-2020) objęte koncepcją Europejskiej Współpracy Terytorialnej (Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego). Tworzone wspólne programy i przedsięwzięcia sprzyjają ponadgranicznej integracji i zbliżeniu społeczeństw, oraz zmianie wzajemnych ocen i przełamywaniu stereotypów.

Słowa kluczowe:

Pogranicze polsko-niemieckie, współpraca transgraniczna, powiat policki, samorząd terytorialny

Standard cytowania (APA):

Wojtaszak, A. (2019). Kształtowanie relacji polsko-niemieckich na pograniczu na przykładzie powiatu polickiego. *Pogranicze. Polish Borderlands Studies*, t. 7, nr 3, s. 109-127.

Wprowadzenie

Kształtowanie wzajemnych relacji opartych na zasadach współpracy i konkurencji na obszarach pogranicza, to jeden z istotniejszych elementów tworzenia dobrosąsiedzkich stosunków między państwami. Od początku przemian, po upadku systemu komunistycznego w Europie, pogranicze polsko-niemieckie stanowi ważny obszar, wpływający na zbliżenie i wzajemne zrozumienie pomiędzy Polakami i Niemcami. Pierwszą fundamentalną zmianą dla relacji

1 Dr hab. Andrzej Wojtaszak (ORCID: 0000-0002-5615-9438) – prof. nadzw. Uniwersytetu Szczecińskiego, Instytut Nauk o Polityce i Bezpieczeństwie; andrzej.wojtaszak@usz.edu.pl

polsko-niemieckich, była decyzja o zjednoczeniu państw niemieckich, do czego doszło w dniu 3 października 1990 r. („Vertrag zwischen”, 1990).

Podpisanie Traktatu między Rzeczpospolitą Polską a Republiką Federalną Niemiec o dobrym sąsiedztwie i przyjaznej współpracy z 17 czerwca 1991 r. (Dz.U.,1992.14.56) przyczyniło się do powstania wielu organizacji i przedsięwzięć ponadnarodowych, głównie kulturalnych, turystycznych, oświatowych, gospodarczych czy sportowych. Kolejnymi przełomowymi wydarzeniami wpływającymi na te relacje były: wstąpienie Polski do Unii Europejskiej (1 maja 2004 r.) oraz nasze przystąpienie do Układu z Schengen (31 grudnia 2007 r.), co oznaczało inny charakter granicy między oboma państwami.

Celem artykułu jest przedstawienie aktywności instytucji z obszaru powiatu polickiego w kształtowaniu dobrych stosunków z sąsiednimi obszarami pogranicza po stronie niemieckiej. Ważną rolę w tym procesie odegrali ludzie a zwłaszcza władze samorządowe powiatu oraz poszczególnych miast i gmin do niego przynależących. W rezultacie kształtowania relacji podejmowane były przedsięwzięcia, korzystne dla mieszkańców po obu stronach granic. Istotnym elementem dla podejmowania wspólnych przedsięwzięć były programy UE, które w różny sposób wpływały na podejmowane działania. Możemy przyjąć, że taka współpraca przyczynia się do lepszego wzajemnego zrozumienia oraz wypracowania wspólnych projektów i określenia możliwych wzajemnych oczekiwań. Warto postawić sobie pytania: jak zmienia się ocena sąsiadów po drugiej stronie granicy? Czy i w jakim zakresie aktywność powiatu polickiego wpływa na kształtowanie wzajemnych relacji polsko-niemieckich w tym rejonie? Jak wspólne inicjatywy wpłynęły na podejmowanie (wspólnych) przedsięwzięć po dwóch stronach granicy? Jaką rolę w tych procesach odgrywa same miasto Police, stolica powiatu z silnie rozbudowanym przemysłem chemicznym (Grupa Azoty Zakłady Chemiczne „Police” S.A.)?

Wybór powiatu polickiego nie jest przypadkowy. Obok Świnoujścia, Gryfina i Myśliborza, to jeden z czterech powiatów, które na obszarze województwa zachodniopomorskiego sąsiadują z Niemcami. To najmłodszy z powiatów, utworzony dzięki reformie administracyjnej w 1998 r. (funkcjonuje od 1999 r.; Dz.U. 1998.103. 652). Do 1975 r. gminy obecnego powiatu wchodziły w skład powiatu szczecińskiego (ziemskiego). Jest również powiatem o najmniejszej powierzchni w województwie. Ze względu na swoje położenie stanowi naturalne zaplecze, turystyczne, lotniskowe i podmiejskie, dla Szczecina (Urząd Miejski w Policach, 2006).

Ze względów badawczych wyjaśnienia wymagają dwa terminy: pogranicze i współpraca transgraniczna. Pierwszy z terminów był przedmiotem wielu badań

naukowych, sprowadza się do określeń, dla których ważnym wyznacznikiem jest istnienie granicy (Newman i Paasi, 2013: 17). Z punktu widzenia nauk o polityce, granica związana jest z terytorialnością państwa. Przy czym warto zauważyć, że pojęcie pogranicza, staje się pojęciem centralnym dla budowania innych pojęć, np. pograniczność czy społeczny obszar pogranicza (Sadowski, 2008; Opióła, 2014: 36). Andrzej Sadowski pojęcie pogranicza warunkuje koniecznością przyjęcia w badaniach nad pograniczem, jako wyjściowego założenia „występowania tam dwóch lub więcej zbiorowości wyposażonych w kultury oraz działań społecznych i kulturowych tych zbiorowości” (Sadowski 2008: 19). Wojciech Opióła definiuje pojęcie pogranicza jako: „przestrzeń, zamieszkaną przez przedstawicieli co najmniej dwóch odmiennych zbiorowości, na której, w wyniku długotrwałych interakcji wytworzył się nowy rodzaj społeczności” (Opióła, 2014: 38). Przy czym autor ten ze względu na ich relację w stosunku do granicy państwowej wyodrębnia pogranicze: nadgraniczne, reliktowe, migracyjne i mieszane. Możemy przyjąć, że w naszym przypadku mamy do czynienia z pograniczem nadgranicznym – „pogranicze, ulokowane przy granicy państwowej (po jednej lub obu jej stronach), z elementami pogranicza mieszanego ze względu na zachodzące procesy osadnictwa polskiego po drugiej stronie granicy” (Opióła, 2014 :42).

W przypadku współpracy transgranicznej autor proponuje przyjęcie definicji zapisanej w Konwencji Madryckiej z 1980 r. Współpraca transgraniczna, to: „każde wspólnie podjęte działanie, mające na celu umocnienie i dalszy rozwój sąsiedzkich kontaktów między wspólnotami i władzami terytorialnymi dwóch lub większej liczby umawiających się stron, jak również zawarcie porozumień i przyjęcie uzgodnień koniecznych do realizacji takich zamierzeń” (Dz.U.1993.61.287). Poza Konwencją Madrycką na współpracę transgraniczną wpływ miały: Karta Samorządu Terytorialnego (1985), Europejska Karta Samorządu Terytorialnego (1996) oraz Europejska Karta Regionalna (1988 r.; Żurek, 2011: 49). Dzięki wspólnym decyzjom międzynarodowym zaistniała możliwość współpracy transgranicznej na szczeblu lokalnym, umożliwiającą tworzenie lokalnych i regionalnych zrzeszeń ponadnarodowych (Dz. U. 2000, 91.1009; Izdebski, 2006: 302; Ruszkowski, 2011: 36; Raczyk, Dołzbłasz, Leśniak-Johann, 2012: 37-40). Bez wątplenia taka współpraca wpłynęła na realizację wielu programów regionalnych, w tym z partnerami z innych państw, jak *Priorytety współpracy zagranicznej Województwa Zachodniopomorskiego* (UMWZ, Uchwała Nr XXVI/269/08). Jej podstawowym elementem jest koncepcja euroregionalna. W przypadku Pomorza Zachodniego sprowadza się ona do funkcjonowania Euroregionu Pomerania.

W dotychczasowej literaturze przedmiotu istnieje cały szereg opracowań dotyczących kształtowania relacji na pograniczu polsko-niemieckim. Ze względu

na podjętą przez autora tematykę na uwagę zasługują prace autorstwa Adama Jarosza (2010; 2011), w których autor przedstawia imigrację Polaków do Niemiec z uwzględnieniem jej następstw na obszarach pogranicza. Andrzej Raczyk i Sylwia Dołzbłasz (2010), prezentują wyniki badań dotyczących opinii samorządowców na temat czynników i barier rozwoju obszaru pogranicza polsko-niemieckiego. Różne aspekty relacji na pograniczu polsko-niemieckim podejmują Andrzej Raczyk, Sylwia Dołzbłasz, Małgorzata Leśniak-Johann (2012), a społeczne skutki zachodzących transformacji badają np. Jarosław Jańczak (2009) i Beata Halicka (2018). Istotne w prowadzonych badaniach są również analizy teoretyczno-metodologiczne zachodzących procesów, dotyczące transformacji UE, autorstwa Janusza Ruszkowskiego (2007, 2011), czy badań nad pojęciem „pogranicze”, prowadzonych przez Andrzeja Sadowskiego (2008) oraz Wojciecha Opiołę (2014). Warto przywołać także analizy dotyczące następstw transformacji w Polsce i w Niemczech autorstwa Andrzeja Saksona (2009), Elżbiety Opilowskiej (2017) oraz problemów funkcjonowania euroregionów, autorstwa Marka Żurka (2011 i inne). Po stronie niemieckiej na uwagę zasługują, np. studia porównawcze dotyczące współpracy na obszarach pogranicza na wschodniej i zachodniej granicy Niemiec autorstwa Petera Urlicha (2017; 2018).

Ewolucja relacji na pograniczu polsko-niemieckim

Problemy demograficzne

Ważnymi procesami, które wpływają na wzajemne relacje na pograniczu polsko-niemieckim są kwestie zmian demograficznych w samych Niemczech. Po zjednoczeniu Niemiec nie doszło do wyrównania poziomu życia we wszystkich z krajach związkowych. W efekcie z landów byłej Niemieckiej Republiki Demokratycznej nastąpił gwałtowny odpływ młodego pokolenia do Berlina, Hamburga czy innych landów zachodnich Niemiec. Wschodnie obszary państwa niemieckiego zaczęły ulegać wyludnieniu (ponad 30% w stosunku do czasu NRD). Decydujące znaczenie w zachodzącym procesie mają realia ekonomiczne. Średnia zarobków w kraju związkowym Brandenburgia wynosi około 2,5 tys. euro a w najbogatszym kraju związkowym Badenia Wirtembergia ponad 3,5 tys. euro (według danych z 2017 r. średnie roczne zarobki w Niemczech wynosiły 39.446 euro, t.j. około 3,3 tys. euro miesięcznie; Małek, 2019). Po wstąpieniu Polski do UE w Niemczech ożyły obawy przed gwałtownym zalewem niemieckiego rynku pracy przez polskich robotników. Niemcy zastrzegły sobie prawo ograniczenia napływu pracowników z Polski (Sakson, 2009: 150). Tym niemniej udział imigrantów z Polski przybywających do Niemiec rósł, co roku od 2004 r. osiągając w roku 2018 ponad 700 tys. (por. tabela 1).

Tab. 1: Emigracja z Polski do Niemiec na pobyt czasowy w latach 2004-2017

Liczba emigrantów z Polski - ogółem (w tysiącach)									
2004	2005	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
385	430	440	470	500	560	614	655	687	703

Źródło: opracowanie własne na podstawie: GUS, *Informacja o rozmiarach i kierunkach czasowej emigracji z Polski w latach 2004-2017*, 19 listopada 2018.

Na początku kształtowania wzajemnych relacji transgranicznych, jednym z ważniejszych elementów dotyczących obszarów pogranicza było pytanie, stawiane przez stronę polską o możliwość zasiedlenia obszarów polskiego pogranicza przez Niemców (np. poprzez wykup ziemi). Wskazywano na pogranicze niemiecko-francuskie, gdzie znaczna część Niemców zamieszkała po stronie francuskiej, pomimo, że pracowali po stronie niemieckiej. W przypadku pogranicza polsko-niemieckiego, to Polacy zaczęli osiedlać się po niemieckiej stronie granicy. Jest to szczególnie widoczne z perspektywy województwa zachodniopomorskiego oraz tzw. miast podzielonych (np. Görlitz-Zgorzelec, Frankfurt/Oder-Słubice, Guben-Gubin, Forst/Lausitz-Zasieki, Bad Muskau-Łęknica, Küstriner Vorland-Kostrzyn nad Odrą; Jańczak 2009: 164; Zenderowski i Brzezińska, 2014).

Przykładami osadnictwa polskiego (województwo zachodniopomorskie) po niemieckiej stronie granicy, są zasiedlane przez Polaków małe miejscowości: Meschelin, Gartz, Tantow, Löcknitz, Pasewalk czy Prenzlau leżące w dwóch powiatach niemieckich Uckermark i Vorpommern-Greifswald.

Jak podaje Adam Jarosz, można wyróżnić trzy typy polskich imigrantów: 1. Przedstawiciele warstw słabszych społecznie, którzy chcą skorzystać z niemieckiego systemu świadczeń socjalnych, mówią niewiele po niemiecku i nie są zainteresowani integracją; 2. Polacy, którzy od dawna mieszkają w Niemczech, ale chcą mieszkać blisko domu, przyjaciół i rodziny; 3. Przedstawiciele klasy średniej, dobrze wykształceni i materialnie dobrze sytuowani (Jarosz, 2011: 161). Właśnie ta trzecia grupa jest najliczniejsza. Większość z tych imigrantów pracuje na terenie Szczecina. Z kolei ci, którzy starają się tworzyć własne firmy na terenie Niemiec, przyczyniają się do rozwoju lokalnej gospodarki.

Na terenie Meklemburgii Pomorza Przedniego (dane z 2018 r.) na ogólną liczbę przybywających do tego landu cudzoziemców (17.651), 3.388 to Polacy (*Statistisches Jahrbuch Mecklenburg-Vorpommern*, 2018: 49) a w Brandenburgii na 61.621, Polaków było 17.920 (*Statistisches Jahrbuch Brandenburg*, 2018: 51). Warto także zauważyć, że na terenie Meklemburgii Pomorza Przedniego czasowe zatrudniono znalazło 8.302 a w Brandenburgii 24.164 Polaków, na stałe

mieszkańcych w Polsce („Gemeinsam die Zukunft der Euroregion”, 2019: 17). W tym samym okresie na obszarze powiatu polickiego było zarejestrowanych 1.622 bezrobotnych (stopa bezrobocia rejestrowanego wynosiła 5%; „powiat policki”, 2018: 2). Możemy więc przyjąć, że wzrost zainteresowania pracą w Niemczech ze strony mieszkańców z Polski (w tym z powiatu polickiego), wiąże się głównie z uzyskaniem wyższego poziomu zarobków, a praca w Niemczech sprzyja także spadkowi bezrobocia na terenie powiatu polickiego.

Próby partycypacji politycznej

Początek aktywności politycznej Polaków na terenach przygranicznych związany był z wyborami lokalnymi w Niemczech w 2009 r. Polscy kandydaci reprezentowali różne formacje i inicjatywy polityczne, np. Dorota Siuda-Pankau znalazła się na liście CDU, Katarzyna Werth na liście niemiecko-polskiego komitetu „Pomerania w Löcknitz” a Jarosław Wieczorek na liście inicjatywy wyborczej w Pasewalku: „We in Pasewalk” (WiP; Jarosz 2010: 108 i n.). Pojawienie się Polaków na listach wyborczych powodowało reakcje niemieckich ugrupowań narodowych (NPD a później AfD), które podejmowały działania deprecjonujące ambicje polityczne niektórych Polaków. Na drodze z Löcknitz do granicy z Polską w Lubieszynie pojawiły się antypolskie plakaty. Wschodnie landy a szczególnie obszary przygraniczne są obszarami dużego poparcia dla ugrupowań prawicowo-ekstremistycznych, które to poparcie ma charakter rosnący („Neueste Umfrage“, 11 czerwca 2019)².

Aktywność polityczna Polaków przyniosła pozytywne rezultaty w wyborach do rady gminy Mescherin (Brandenburgia w powiecie Uckermark) w 2014 i 2019 r. radną została Marta Szuster. Jest ona również przedstawicielką Mescherin w związku gmin w Gartz nad Odrą (Polka drugi raz radną, 2019). Gmina Meschelin jest oddalona 5 km od granicy z Polską i 27 km od Szczecina w niewielkiej odległości od Gryfina. Przez gminę przebiega fragment szlaku rowerowego (Odra-Nysa) z Czech (Jablonec) do północnych Niemiec (wyspa Uznam – Heringsdorf).

2 Wzrost poparcia dla AfD w Brandenburgii według danych z czerwca 2019 r. - AfD 21% (+2), pozostałe: SPD 18% (-4), CDU 17% (-3), Linke 14% (-2), Grüne 17% (+5), FPD 5% (z: „Neueste Umfrage” - 11 czerwiec 2019).

Zmiany w świadomości mieszkańców pogranicza w stosunku do sąsiadów

Pogranicze polsko-niemieckie stanowiło swoiste „laboratorium” integracji dla Polski, na drodze do Unii Europejskiej (UE), a następnie w ramach partycypacji w koncepcje wspólnotowe do realizacji pełnego członkostwa. Urzeczywistnienie idei „świata bez granic”, po przystąpieniu Polski do Układu z Schengen, spowodowało otwarcie granicy polsko-niemieckiej, która stała się wewnętrzną granicą UE (Jańczak, 2009: 155-156). Wzajemnemu poznawaniu się towarzyszyły różnorodne reakcje po obu stronach granicy. Z jednej strony Polacy obawiali się dominacji ekonomicznej Niemiec, wykupu terenów należących do Polski przez zachodniego sąsiada. Z drugiej strony Niemcy były państwem frontowym UE, odpowiedzialnym za ochronę wspólnej granicy przed niebezpieczeństwami płynącymi ze wschodu (Rybiński 2006: 32-33). Bezspornie wraz z ze zmianami na granicy polsko-niemieckiej zaczęły się pojawiać zmiany oczekiwań i ocen w świadomości społeczeństw pogranicza po obu stronach granicy.

Rys. 1: Granica polsko – niemiecka na obszarze woj. zachodniopomorskiego

Źródło: „Gemeinsam die Zukunft der Euroregion” (2019:7).

Ważnym pozytywnym elementem kształtowania charakteru pogranicza po polskiej stronie było i jest czerpanie z tzw. „zachodnich wzorców”. Polega to na poszerzaniu kultury rodzimej (tradycja ograniczona do okresu po II wojnie światowej) o wzorce zewnętrzne. Wspomniane pogranicze, to bez wątpienia region innowacyjności i wzajemnej ekspansji, polegających na poszukiwaniu konsensusu. Wpływ na to mają przemiany. Czym one są? „Przemiany jako całość nie są «racjonalnie» planowane, ale nie są też jakimś chaotycznym pojawianiem się i zanikaniem bezładnych układów (jest to – A.W.) kierunek różnicowania się społeczeństwa, postępujący podział funkcji i rozszerzania się łańcuchów wzajemnej zależności, w które pośrednio lub bezpośrednio jest włączany każdy impuls, każdy akt jednostki” (Elias 2006: 1068; Machaj 2016: 62). Charakteryzując społeczność mieszkańców żyjących na pograniczu polsko-niemieckim, Irena Machaj podkreśla, że „w świadomości mieszkańców zachodniego pogranicza Polski są znacząco obecne kategorie poznawcze wywodzące się ze strukturalnego zróżnicowania społecznego. W konsekwencji występuje bardziej zindywidualizowany i partykularny sposób rozpoznawania, następuje także odmienne rozpoznawanie odrębnych etnicznie i narodowo. Mają oni dla mieszkańców sens inności, a nie obcości społecznej, który jest charakterystyczny dla procesów poznawczych zachodzących w świadomości mieszkańców na wschodnim pograniczu Polski (...) Zmiana społeczna dokonuje się zatem poprzez tożsamość społeczną jednostki, i to ona właśnie jest podmiotem wszelkich przekształceń strukturalnych” (Machaj 2016: 70, 72).

Warto zauważyć, że dziś zmienił się wizerunek Niemca w oczach Polaków żyjących na pograniczu. Według badań prowadzonych w polskich częściach miast podzielonych granicą (Ślubice-Frankfurt nad Odrą, Gubin-Guben oraz Görlitz-Zgorzelec), zdaniem Polaków, Niemcy są „kulturalni, mili, przyjemni, grzeczni, życzliwi, uprzejmi, pomocni, spokojni, sympatyczni, niekonfliktowi, zgodni, ale z drugiej – wywyższający się, hałaśliwi oraz przywiązani do szeroko rozumianego ładu (a zatem głównie: dbający o czystość, porządek, przestrzegający przepisów, zdyscyplinowani, zorganizowani, punktualni i pracowici)” (Dolińska, Makaro, Niedźwiecka-Iwańczuk, 2018: 172-173).

Aktywizacja działalności powiatu polickiego

Charakterystyka powiatu

Powiat policki posiada specyficzne położenie na granicy zachodniej Polski. Cała jego zachodnia granica (z Niemcami) jest granicą opartą o tereny naturalne: lasy, wody Zalewu Nowowarpieńskiego i pola. Jest powiatem (co już

wspomniano) o najmniejszej powierzchni w województwie zachodniopomorskim – 665,33 km². Obszar ten podzielony jest na cztery gminy: miejsko-wiejskie z miastami Police i Nowe Warpno oraz wiejskie – Dobra (Szczecińska) i Kołbaskowo. Powiat ma charakter turystyczno-przemysłowy. Według danych z 2017 r. zamieszkały jest przez 78.333 osoby („Powiat policki” 2018: 1). W powiecie dominuje przemysł chemiczny (Zakłady Chemiczne Police S.A. – Grupa Azoty). Niezwykle istotne dla powiatu polickiego są „bogate walory przyrody i związane z nimi możliwości rozwoju turystyki, następnie położenie nad wielkim akwenem, rodzące bardzo korzystne implikacje. Kolejnym nie zdyskontowanym w satysfakcjonującym stopniu walorem są możliwości współpracy z niemieckim sąsiadem” („Strategia rozwoju” 2010: 13). Grupa Azoty inwestuje także po stronie niemieckiej, czego przykładem jest powstałe w 2018 r. Centrum Logistyczne w Guben czy umowa dystrybucyjna z niemiecką firmą „Beiselen” z siedzibą w Ulm.

W związku z przystąpieniem Polski do Strefy Schengen z dniem 21 grudnia 2007 r. zlikwidowano m.in. przejścia graniczne na granicy z Niemcami. Na terenie powiatu polickiego było siedem przejść granicznych, w gminie Dobra (Szczecińska): Lubiszyn-Linken, Buk-Blankensee (tzw. małego ruchu); w gminie Kołbaskowo: Bobolin-Schwennenz, Kołbaskowo-Pomellen, Rosówek-Rosow oraz w Nowym Warpnie: morskie przejście graniczne w Trzebieży (Dz. U. 2007.140.982).

Główny miastem gminy jest siedziba władz powiatu, Police, ośrodek przemysłowy na skalę krajową, z morskimi portami w Policach i Trzebieży. Gmina zajmuje obszar 25.140 ha i liczy 37.919 mieszkańców (2018). Od północy gmina Police graniczy z Nowym Warpnem, od południa ze Szczecinem i Dobrą Szczecińską, od wschodu z gminą Goleniów, którą oddziela od Polic rzeka Odra, od zachodu z niemieckim powiatem Vorpommern-Greifswald (Urząd Miejski w Policach, 2006).

Problem barier społecznych i konkurencyjności

Relacje na pograniczu polsko-niemieckim obarczone są wieloma problemami, do których należą przede wszystkim te wynikające z różnic kulturowych. Wynikają one z relacji historycznych, ukształtowanych stereotypów, ocen i z trudności (barier) językowych. Musimy pamiętać o tym, że po polskiej stronie pogranicza, mamy do czynienia ze społecznością napływową, która zasiedliła te tereny po II wojnie światowej, budującą podwaliny swojej tożsamości lokalnej. Po stronie niemieckiej z kolei zamieszkuje społeczność z dużym poczuciem resentymentu historycznego, opartego na tęsknocie za utratą terenów, przynależących przed II wojną światową do Niemiec.

Warto także pamiętać o tym, że tereny pogranicza polsko-niemieckiego mają charakter peryferyjny (zwłaszcza dla Niemiec), co stwarza wiele problemów społeczno-ekonomicznych (Wilkinson 2009; Raczyk, Dołzbłasz 2010: 122-123).

Położenie na obszarze pogranicza związane jest z wieloma problemami, które dotyczą nie tylko współpracy, ale również kwestii konkurencyjności. Sama konkurencyjność jest uzależniona od wielu aspektów i często zróżnicowanych uwarunkowań. Konkurencyjność może wpływać na kreowanie całego regionu. Niestety w wielu przypadkach może prowadzić do negatywnych następstw, jak walka o inwestorów, obniżanie standardów pracy, wzrost zagrożeń środowiskowych, czy nadmiar wydatków promocyjnych (Raczyk, Dołzbłasz, Leśniak-Johann, 2012: 61). Zastanawiając się nad czynnikami konkurencyjności terytorialnej Małgorzata Leśniak-Johann wyodrębnia czternaście ich rodzajów: renta położenia, czynniki: ekonomiczne, demograficzne, kulturowe, międzynarodowe, kapitały: ludzki, społeczny, innowacyjności, jakość otoczenia (środowiska) i rozwój turystyki, otoczenie biznesu, infrastruktury: techniczna, społeczna, działalność samorządu lokalnego, sytuacja kraju (Raczyk, Dołzbłasz, Leśniak-Johann, 2012: 73-74). Każdy z tych czynników mógłby być elementem odrębnych analiz, również w przestrzeni samorządów lokalnych, także na obszarze pogranicza (co przekracza możliwości prezentowanego opracowania). Warto jednak zauważyć za Katarzyną Szmigiel (2008), że konkurencja wyznacza pierwszy etap rozwoju relacji transgranicznych, a w rezultacie wzrostu wzajemnych powiązań poszerza się pole współpracy, tworzy się nic wzajemnych powiązań.

Współpraca partnerska na poziomie powiatu, miast i gmin

Powiat policki³ brał udział w szeregu działań prowadzących do podejmowania współpracy z sąsiadami zza Odry, ze szczególnym uwzględnieniem kontaktów transgranicznych (Żurek, 2011: 9-10). W powiecie polickim mamy do czynienia z różnymi poziomami tej współpracy: miejskim, gminnym a także ponadgminnym (sam powiat stał się członkiem Stowarzyszenia Gmin Polskich Euroregionu Pomerania 30 marca 2012 r. ; SPP. Uchwała XIII/111/2012).

W ramach współpracy transgranicznej prowadzono szereg działań dotyczących, m.in.: rozbudowy i promocji oferty turystycznej i gospodarczej, poprawy infrastruktury komunikacyjnej, ochrony środowiska.

3 Opracowano m.in. na podstawie *Strategii Rozwoju Powiatu Polickiego do 2020 roku*. Police 2010.

W 1990 r. powstała inicjatywa będąca efektem z wejścia w życie Jednolitego Aktu Europejskiego, co wiązano z koniecznością likwidacji barier dotyczących swobodnego przepływu towarów i usług. Celem było przygotowanie regionów przygranicznych do współpracy w ramach UE (Raczyk, Dołzbłasz, Leśniak-Johann, 2012: 48). W ramach Inicjatywy Wspólnotowej INTERREG IIIA (po wstąpieniu Polski do UE) powiat policki podjął działania wspierające aktywność społeczną, poprzez budowę społeczeństwa informacyjnego. Podjęto pracę w ramach programów: „E-powiat – innowacyjne usługi transgraniczne w administracji samorządowej” i rozbudowy Zachodniopomorskiej Sieci Teleinformatycznej, co znacznie usprawniło komunikację z niemieckimi sąsiadami. Partnerem przy realizacji projektów był niemiecki powiat Uecker-Randow. Starostwo polickie współpracując z partnerami z Niemiec, zrealizowało wspólną koncepcję połączenia sieci ścieżek rowerowych. Działania były wykonane w ramach rozwoju infrastruktury turystycznej oraz drogowej Szczecińskiego Obszaru Metropolitalnego. Powstały ścieżki rowerowe obejmujące swą trasą Zalew Szczeciński, oraz szlaki przygraniczne. Zrealizowano wspólne projekty z partnerami niemieckimi: „Ponadgraniczne połączenie drogowe Schwennenz-Ladenthin-Warnik-Będargowo” oraz „Ponadgraniczne połączenie drogowe Hintersee-Myślibórz Wielki-Nowe Warpno w polsko-niemieckim obszarze rozwoju Odra-Nysa (DEPERON)”. Ważnym elementem integracji i współpracy na pograniczu polsko-niemieckim była inicjatywa „Partnerstwo-Odra”. Celem była integracja społeczna, gospodarcza i polityczna regionu odrzańskiego. Projekty realizowane w ramach wspomnianej inicjatywy były wspierane w ramach Europejskiej Wspólnoty Terytorialnej oraz w ramach celu 1 i 2 Polityki Strukturalnej UE (Raczyk, Dołzbłasz, Leśniak-Johann, 2012:145-146). Dzięki środkom INTERREG IVA odbudowano infrastrukturę drogową, np. w gminie Kołbaskowo: droga Schwennenz-Będargowo.

W 1991 r. podjęto inicjatywę edukacyjną, związaną ze wspólną edukacją młodego pokolenia. W 1994 r. (dzięki współpracy z Zespołem Szkół Ogólnokształcących im. Ignacego Łukasiewskiego w Policach) utworzono funkcjonujące jako Szkoła Europejska (od 2004), Niemiecko-Polskie Gimnazjum i Liceum w Löcknitz („Gryf Policki”, 2018: 14).

Miasto Police rozpoczęło współpracę od nawiązania relacji z miastem partnerskim z Niemiec: Pasewalk. Umowa została podpisana 15 lipca 1999 r. (Urząd Miejski w Policach, 1999). Zrealizowano wiele projektów z udziałem partnerów niemieckich, dotyczących głównie wymiany młodzieży, promocji i rozbudowy bazy turystycznej, sportu i rekreacji oraz współpracy gospodarczej. Pierwsze działania miały na celu przełamywanie barier językowych,

podnoszenie kwalifikacji i mobilności zawodowej mieszkańców oraz ujednoczenie systemu informacji przestrzennej. Współpracę realizowano w ramach Inicjatyw Wspólnotowych INTERREG IIIA, która po akcesji Polski do UE stała się tzw. „Aktualizacją studium kierunkowego zagospodarowania przestrzennego wzdłuż granicy polsko-niemieckiej”. Od 2002 programem objęto również podregion szczeciński województwa Zachodniopomorskiego. Następnie cały obszar pogranicza objęto możliwością realizacji wspólnych przedsięwzięć w ramach programu INTERREG IVA (Burda, 2016). Dalsze wspólne działania (Inicjatywa Wspólnotowa INTERREG VA), podjęto w związku z koniecznością odbudowy połączeń wodnych (morskich), biorąc pod uwagę port w Policach (INTERREG VA, 2015). Inicjatywa zakłada, że „podstawą gospodarki morskiej na obszarze wsparcia są porty Szczecina i Świnoujścia oraz dalsze porty w Policach, Kołobrzegu, Greifswaldzie, Stralsundzie i Saßnitz” (Urząd Miejski w Policach, 2006). Obecnie podstawowe problemy dotyczące realizacji współpracy transgranicznej obejmują kwestie: bezpieczeństwa pożarowego na pograniczu, polsko-niemieckiego szkolnictwa zawodowego oraz tworzenia nowych wspólnych projektów objętych programem INTERREG (Wojcieszak, 2019).

W ramach relacji partnerskich podjęto współpracę z niemieckim miastem Eggesin i ZOO w Ueckermuende – celem było utworzenie Transgranicznego Ośrodka Edukacji Ekologicznej w Zalesiu (powstał w 2017 r.). Sprzyjała temu rosnąca integracja z wieloma miejscowościami niemieckimi. Po obu stronach granicy organizuje się coraz więcej spotkań (festyny, koncerty, wydarzenia lokalne, dożynki, rozgrywki sportowe, itp. ; „Gryf Policki”, 2014: 4).

Gmina Police i miasto Pasewalk uczestniczyły w Międzykomunalnej Grupie Roboczej Wasserwanderweg zajmującej się przygotowaniem transgranicznej oferty turystycznej szlaku wodnego Ueckerseen-Uecker-Zalew Szczeciński-Police. W skład grupy, oprócz Polic, wchodziły miasta: Prenzlau, Torgelow, Pasewalk, Eggesin i Ueckermünde. Promowano budowę 150 km długości szlaku wodnego. Podjęto wspólne przedsięwzięcia z niemieckimi miejscowościami: Prenzlau, Torgelow, Norden. Uczestniczono również w międzynarodowym projekcie LOGOMAR „Naturalne i kulturowe dziedzictwo południowego Bałtyku – wyzwania i perspektywy rozwoju regionalnego” realizowanym w ramach Inicjatywy Wspólnotowej INTERREG III B (współpraca ponadnarodowa; Pactura, 2007: 20-27).

Drugim miastem powiatu polickiego jest Nowe Warpno. Jego głównym partnerem po stronie niemieckiej jest miasto Ueckermünde. Utrzymywane są również kontakty sąsiedzkie z gminą Altwarp. W ramach Polsko-Niemieckiej Współpracy Młodzieży najbardziej rozwinięto współpracę z placówką szkolną

w miejscowości Ahlbeck. Na tym terenie znajduje się kompleks parkowo-pałacowy w Karsznie przejęty przez Książnicę Pomorską. Gmina Nowe Warpno prowadzi ośrodek jezdziecki w Brzózkach, cieszący się rosnącym zainteresowaniem, także po stronie niemieckiej.

Gmina Kołbaskowo utrzymuje kontakty partnerskie z przygranicznymi gminami niemieckimi. Prowadzone są działania na rzecz odbudowy historycznych przejść drogowych, w dużej części zlikwidowanych po II wojnie światowej. W ramach Inicjatywy Wspólnotowej INTERREG IIIA zrealizowane zostały dwa projekty o charakterze transgranicznym: „Polsko-niemieckie zawody motocrossowe w klasie otwartej wraz z otwarciem toru im. Zbigniewa Rutkowskiego w Rosówku” oraz „Polsko-niemiecka liga piłki koszykowej o puchar Gminy Kołbaskowo”.

Z kolei gmina Dobra utrzymuje kontakty partnerskie z przygranicznymi gminami Ahlbeck, Altwarp, Grambin, Hintersee, Leopoldshagen, Luckow, Lübs, Meiersberg, Mönkebude, Torgelow-Hollandrei oraz Vogelsang-Warsin. Posiada także umowę o współpracy z Urzędem Gmin Blankensee (należy do Związku Gmin Löcknitz-Penkun). W ramach współpracy transgranicznej w 2007 roku realizowana była przebudowa dróg w miejscowościach Dobra i Wąwolnica-Redlica w ramach projektu pn. „Rozwój infrastruktury transportowej w rejonie przygranicznym w Gminie Dobra – transgraniczne rowerowe szlaki turystyczne”. Na terenie gminy znajduje się unikatowy w skali europejskiej Rezerwat Przyrody Świdwie – rezerwat ptactwa wodnego i błotnego, który jest atrakcją turystyczną o charakterze transgranicznym. Regionalna Dyrekcja Ochrony Środowiska prowadzi bardzo intensywną współpracę transgraniczną. Realizowanych jest kilka projektów, dotyczących ochrony i odpowiedniego zagospodarowania terenów przygranicznych, cennych ze względów przyrodniczych. W Stolcu (gmina Dobra) istnieje kompleks parkowo-pałacowy przejęty przez Uniwersytet Szczeciński (sprzedany w 2016 r. prywatnemu inwestorowi).

Rola władz samorządowych Polic i powiatu polickiego

Istotną rolę w kształtowaniu wzajemnych relacji na pograniczu polsko-niemieckim odgrywają liderzy, którzy animują i wpływają na ich kształt. W przypadku Polic i powiatu polickiego w ostatniej dekadzie dominującą siłą polityczną jest lokalne ugrupowanie występujące pod szyldem Wspólnota Samorządowa Gryf XXI (jej członkowie tworzyli KWW Gryf XXI). W wyborach samorządowych komitet ten dominował w 2014 (dziewięć mandatów) oraz w 2018 r. (osiem mandatów). Każdorazowo tworzone koalicje wyborczą: Gryf XXI - KW Platforma Obywatelska. W latach 2014 i 2018 główną rolę we władzach powiatu

odgrywali przedstawiciele KWW Gryf XXI: Cezary Michał Arciszewski (przewodniczący rady powiatu) i Andrzej Bednarek (starosta; Starostwo powiatowe w Policach, 2010-2018).

W przypadku miasta Police w ostatnich trzech wyborach samorządowych w latach 2010, 2014 i 2018, układ polityczny opierał się na szczególnej pozycji KWW Gryf XXI. Przedstawiciele Komitetu w 21 osobowej radzie uzyskali dziewięć mandatów w 2010, siedemnaście mandatów w 2014 oraz dziesięć mandatów w 2018 r. Burmistrzem Polic wybierano trzykrotnie (zawsze w pierwszej turze) lidera KWW Gryf XXI Władysława Diakuna (PKW, Wybory samorządowe, Police 2010, 2014, 2018).

Centralną postacią w partii lokalnej Wspólnota Samorządowa Gryf XXI jest wspomniany burmistrz Polic. To właściwie burmistrz stał się głównym inicjatorem budowania dobrych stosunków z niemieckimi sąsiadami. Za swoją działalność na rzecz zbliżenia polsko-niemieckiego został odznaczony przez prezydenta Niemiec Horsta Köhlera Krzyżem Zasługi na Wstędze Orderu Zasługi Republiki Federalnej Niemiec. Burmistrz Diakun był m.in. autorem podjęcia bliskiej współpracy z miastem partnerskim Pasewalk („Gryf Policki”, 2009: 2).

Na terenie Meklemburgii Pomorza Przedniego do 2011 r. powiatem współpracującym z powiatem polickim był powiat Uecker-Randow ze stolicą w Pasewalku a od 4 września 2011 r. powiat Vorpommern-Greifswald ze stolicą w Greifswaldzie. Z kolei na terenie Brandenburgii powiat Uckermark ze stolicą w Prenzlau. W przypadku powiatu Uckermark starostą jest Karin Dörk. W powiecie Vorpommern-Greifswald funkcję tę pełni Michael Sack. Wcześniej kluczową postacią, po drugiej stronie granicy był, nieżyjący już, Rainer Dambach. Rainer Dambach szukał i wykorzystywał wszelkie okazje i możliwości, by Polacy i Niemcy mogli coraz lepiej się poznawać. Był inicjatorem współpracy pomiędzy Policami i Pasewalkiem. Z Policami współpracował od momentu objęcia urzędu burmistrza w roku 2002 („Gryf Policki”, 2013,10: 4).

Samorządowcom po obydwu stronach granicy polsko-niemieckie zależy na utrzymaniu dobrosąsiedzkich relacji, budowie zaufania i współpracy. Towarzyszy temu działanie na rzecz wspólnego wykorzystania możliwości wynikające z europejskich środków finansowych.

Zakończenie

Współpraca transgraniczna na pograniczu polsko-niemieckim od ponad trzydziestu lat przeżywa różne etapy rozwoju. Pierwszy z nich związany był,

po obu stronach, z poczuciem rosnącego zagrożenia: wyprzedają polskiej ziemi (Polska) czy załamaniem niemieckiego rynku pracy i wzrostem przestępczości ze Wschodu (Niemcy). Starania Polski o wstąpienie do Unii Europejskiej wspierane były przez naszego zachodniego sąsiada. Pierwszy etap (do 2004 r.) polegał na działaniach inicjacyjno-integracyjnych oraz tworzeniu organizacji transgranicznych (Euroregion Pomerania). Drugi etap nastąpił po naszym wstąpieniu do Wspólnoty, kiedy to granica polsko-niemiecka stała się granicą wewnętrzną UE a następnie Polska zaczęła przynależeć do strefy Schengen.

Powiat policki i wchodzące w jego skład gminy: Dobra (Szczecińska), Kołbaskowo, Police i Nowe Warpno od lat partycypuje w procesach transgranicznych. Współpraca obejmuje wiele obszarów (od kulturalnych, edukacyjnych, ekologicznych, turystycznych, po sportowe i gospodarcze), co widać m.in. poprzez podejmowanie wspólnych projektów (np. opartych na pozyskiwaniu środków z INTERREG), a powstające relacje społeczne powodują wzajemne oddziaływanie po obu stronach granicy polsko-niemieckiej. Na podstawie tych działań możemy przyjąć, że mamy do czynienia z dużym poziomem aktywności za równo ze strony powiatu polickiego jak i samego miasta i gminy Police. Tworzone wspólne programy i przedsięwzięcia sprzyjają ponadgranicznej integracji i zbliżeniu społeczeństw, oraz zmianie wzajemnych ocen i przełamaniu stereotypów.

Literatura:

Burda, A. (2016). Programy Interreg: Europa, Europa Środkowa i Region Morza Bałtyckiego. Katowice, 22 czerwca 2016 r.

Dolińska, K., Makaro, J., Niedźwiecka-Iwańczak, N. (2018). *Cud pogranicza? Zgorzelczanie, gubinianie i słubiczanie o życiu w miastach podzielonych*. Kraków: Wydawnictwo Nomos.

Elias, N. (2006). Przymus społeczny jako przymus wewnętrzny. W: A. Jasińska-Kania, L. M. Nijakowski, J. Szacki, M. Ziółkowski (red.), *Współczesne teorie socjologiczne, t. 2*, Warszawa: Wydawnictwo Naukowe „Scholar”.

Europejska Konwencja Ramowa o Współpracy Transgranicznej między Wspólnotami i Władzami Terytorialnymi sporządzona w Madrycie dnia 21 maja 1980 r. Dz. U. 1993.61.287.

„Gemeinsam die Zukunft der Euroregion”, (2019) - „Gemeinsam die Zukunft der Euroregion Pomerania gestalten“ Zukunftsfähig mit euroregionaler Strategie und effizienten Strukturę. Vorstellung des Bearbeitungskonzeptes durch die Auftragnehmer, Pasewalk, 1.März 2019.

Greta, M. (2013). *Euroregiony polskie w procesie integracji europejskiej oraz w przewyżczeniu peryferyjności i dysproporcji regionalnych*. Łódź: Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego.

„Gryf Policki” - Biuletyn Wspólnoty Samorządowej Gryf XXI”, listopad 2009, nr 2; grudzień 2009, nr 3; listopad 2014, nr 11; wrzesień 2018, nr 14.

Interreg V-A (2015). Program Współpracy Interreg V-A Niemcy/Meklemburgia-Pomorze Przednie/Brandenburgia/Polska w ramach celu „Europejska Współpraca Terytorialna” Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego (EFRR) CCI 2014TC16RFCB019 zatwierdzony przez Komisję Europejską decyzją wykonawczą C(2015) 6703, z dn. 25.09.2015.

Izdebski, H. (2006). *Samorząd terytorialny. Podstawy ustroju i działalności*. Warszawa: Lexis Nexis.

Jańczak, J. (2009). Polityczne i społeczne konsekwencje członkostwa Polski w Unii Europejskiej dla granicy i pogranicza zachodniego. W: S. Konopacki (red.), *Polska pięć lat w Unii Europejskiej*. Łódź: Wydawnictwo Ibidem, s.151-168.

Jarosz, A. (2010). *Polscy kandydaci w wyborach komunalnych w niemieckim powiecie Uecker-Randow w 2009 roku (Polnische Kandidaten zur Kommunalwahl 2009 im Landkreis Uecker-Randow)*. Toruń.

Jarosz, A. (2011). Alltag im Grenzraum Polen im Landkreis Uecker-Randow. *Inter Finitimos*, nr 9.

Machaj, I. (2016). Pogranicze a tożsamość. Ile zmienności, ile stabilności? *Pogranicze. Studia Społeczne*, t. XXVII, s. 61-73.

Małek, P. (2019). Zarobki i koszty życia w Niemczech. W: <https://wynagrodzenia.pl/artukul/zarobki-i-koszty-zycia-w-niemczech-earnings-and-costs-of-life-in-germany> (dostęp: 22.06.2019).

Halicka, B. (2018). Polish-German Border: a Laboratory of Transnational Cooperation. W: B. Wassenberg, (Hg.): *Castle Talks on Cross-Border Cooperation. Fear of Integration? The Pertinence of the Border*. Stuttgart: Franz Steiner Verlag, s. 305-320.

Newman, D., Paasi, A. (2013). Odgradzanie i sąsiedztwo w postmodernistycznym świecie. Narracje granic w geografii politycznej. *Pogranicze. Polish Borderlands Studies*, t. 1, nr 1, s. 12-34.

Opiłowska, E. (2017). Reconciliation through Europeanization: Secondary foreign policy in the German-Polish borderlands. *Regional & Federal Studies*, no 27 (3), s. 283-304.

Opióła, W. (2014). Granica państwowa w teorii pogranicza. *Pogranicze. Polish Borderlands Studies*, t. 2, nr 1, s. 35-43.

Pactura, T. (red.). (2007). *Od inicjatywy INTERREG III do Europejskiej Współpracy Terytorialnej. Doświadczenia Pomorskie*. Gdańsk: Pomorskie Studia Regionalne.

„Polka po raz drugi została radną” - Polka po raz drugi została radną Gminy Mescherin w Brandenburgii, (11 czerwca 2019), [(w:)] <https://polskiobserwator.de/polacy-w-niemczech/polka-po-raz-drugi-zostala-radna-gminy-mescherin-w-brandenburgii/> (19.06.2019).

- Raczyk, A., Dołzbłasz, S. (2013). Czynniki i bariery rozwoju obszaru pogranicza polsko-niemieckiego w opinii samorządów lokalnych. *Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu*, nr 281, s. 121-129.
- Raczyk, A., Dołzbłasz, S., Leśniak-Johann, M. (2012). *Relacje współpracy i konkurencji na pograniczu polsko-niemieckim*. Wrocław: Wydawnictwo Gaskor.
- Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 7 sierpnia 1998 r. w sprawie utworzenia powiatów. Dz.U. 1998.103. 652.
- Ruszkowski, J. (2011). Teoretyczny wymiar integracji europejskiej. W: Wojtaszczyk, K.A. (red.), *Integracja europejska*. Warszawa: Wydawnictwa Akademickie i Profesjonalne.
- Ruszkowski, J. (2007). *Wstęp do badań europejskich. Zagadnienia teoretyczne i metodologiczne*. Warszawa: PWN.
- Rybicki, R. (2006). Poland: Preparations and Implementation of the Schengen „Acquis”. W: Poland and Schengen – last lap or the beginning of a difficult climbing? Publication contains contributions by the speakers at the seminar held within JHA Forum at the European Centre Natolin on the 9 December 2005, *Working Paper, nr 1*, s. 31-38.
- Sadowski, A. (2008). Pogranicze – pograniczność – tożsamość pograniczna. *Pogranicze. Studia Społeczne, tom XIV*, s. 17-30.
- Sakson, A. (2009). Problemy migracji zarobkowej w Polsce. W: Sakson A. (red.), *Transformacja w Polsce i w Niemczech Wschodnich. Próba bilansu*. Poznań: Instytut Zachodni.
- Starostwo Powiatowe w Policach (SPP). Biuletyn Informacji Publicznej. Uchwała XIII/111/2012 Rady Powiatu w Policach z dnia 30 marca 2012 r. w sprawie przystąpienia Powiatu Polickiego do Stowarzyszenia Gmin Polskich Euroregionu Pomerania.
- Statistisches Jahrbuch Brandenburg 2018, Potsdam.
- Statistisches Jahrbuch Mecklenburg-Vorpommern 2018, Schwerin.
- „Strategia rozwoju” - Strategia rozwoju Powiatu Polickiego do 2020 roku. 2010, Police.
- Szczeciński Obszar Metropolitalny. Strategia rozwoju 2020. Stowarzyszenie Szczecińskiego Obszaru Metropolitalnego, 2016, Szczecin.
- Szmigiel-Rawska, K. (2008). Relacje, konkurencja, współpraca. Próby znalezienia właściwych definicji dla działań podejmowanych na arenie międzynarodowej przez regiony administracyjne. W: *Przekształcenia regionalnych struktur funkcjonalno-przestrzennych. „Europa bez granic”*. Wrocław: Instytut Geografii i Rozwoju Regionalnego Uniwersytetu Wrocławskiego, s. 47-55.
- Traktat między Rzeczpospolitą Polską a Republiką Federalną Niemiec o dobrym sąsiedztwie i przyjaznej współpracy, podpisany w Bonn dnia 17 czerwca 1991 r., Dz. U. 1992.14.56.

Urlich, P. (2017). Quo vadis Europa? Die Grenzen der EU-Integration und Zukunftsszenarien europäischer Demokratie. W: Backes U.; Gallus A., Jesse, E. (Hrsg.), *Jahrbuch Extremismus & Demokratie*, Nomos, Baden-Baden, s. 233-252.

Urlich, P. (2018). The European Grouping of Territorial Cooperation: Challenges and Opportunities for the German-Polish cooperation – The case of the TransOderana EGTC (under construction). W: *Borders in Perspective - UniGR-CBS thematic issue. Cross-border Territorial Development – Challenges and Opportunities. Vol. 1*, s. 79-93.

Uchwała Nr XXVI/269/08 Sejmiku Województwa Zachodniopomorskiego z dnia 2 grudnia 2008 r. w sprawie przyjęcia Priorytetów współpracy zagranicznej Województwa Zachodniopomorskiego, <http://www.bip.wzp.pl/artukul/uchwala-nr-xxvi26908-sejmiku-wojewodztwa-zachodniopomorskiego> (19.06.2019)

Urząd Miejski w Policach (1999). Uchwała nr VI/49/99 Rady Miejskiej w Policach z dnia 23 lutego 1999 r. w sprawie podpisania umowy o rozwoju przyjacielskich stosunków i współpracy z miastem Pasewalk w Republice Federalnej Niemiec.

Urząd Miejski w Policach (2006). Strategia Rozwoju dla Gminy Police do roku 2020. Police.

Ustawa z dnia 15 września 2000 r. o zasadach przystępowania jednostek samorządu terytorialnego do międzynarodowych zrzeszeń społeczności lokalnych i regionalnych (Dz. U. 2000.91.1009).

Ustawa z dnia 29 czerwca 2007 r. o zmianie ustawy o ochronie granicy państwowej oraz ustawy o zmianie ustawy o Straży Granicznej oraz niektórych innych ustaw. Dz. U. 2007,140. 982.

„Vertrag zwischen“, 1990 - Vertrag zwischen der Bundesrepublik Deutschland und der Deutschen Demokratischen Republik über die Herstellung der Einheit Deutschlands (Einigungsvertrag), 1990. Bundesministerium der Justiz und für Verbraucherschutz, [(w:)] <http://www.gesetze-im-internet.de/einigvtr/> (dostęp: 28.06.2019).

Wilkinson, J. (2009). Die Härteste Sprachgrenze Europas? Negotiating the Linguistic Divide in Theatres on the German-Polish Border. W: *Language, Discourse and Identity in Central Europe: the German Language in a Multilingual Space*, red. J. Carl, P. Stevenson,. Londyn: Palgrave Macmillan, s. 73-95.

Wojcieszak, K. (2019). Spotkanie Starosty Polickiego i Starosty Powiatu Vorpommern-Greifswald. 17 kwietnia 2019 r. <http://policki.pl/spotkanie-starosty-polickiego-i-starosty-powiatu-vorpommern-greifswald/> (dostęp: 22.06.2019).

Zenderowski, R., Brzezińska, M. (2014). Miasta podzielone granicą państwową w nowych państwach członkowskich UE: od separacji do integracji. *Pogranicze. Polish Borderlands Studies*, t. 2, nr 2, s.164-183.

Żurek, M. (2011). *Teoria współpracy transgranicznej na przykładzie Euroregionu Pomerania*. Szczecin: Instytut Politologii i Europeistyki.

Polish-German relations in the border regions on the example of Police Poviast in Poland

Abstract:

Polish-German mutual relations after 1990 underwent permanent changes. Gradually, good neighborly relations were started to be built across borders. The aim of the article is to present the activity of institutions from the area of the Police poviast in shaping good relations with the neighboring border areas on the German side. The relations mainly took on a cultural, tourist and educational dimension, they also concerned the combination of road infrastructure and joint activities for local safety and ecology. We can assume that such cooperation contributes to a better mutual understanding and development of joint projects and determination of possible mutual expectations. The Polish-German borderland in this area is also characterized by an increase in Polish settlement in the German borderland communes, which is accompanied by the participation of Poles living in Germany in local self-government elections. Important elements favoring the activation of activities on the border are, among others EU assistance programs, e.g. INTERREG III (2000-2006), INTERREG IV (2007-2013), INTERREG V (2014-2020) covered by the concept of European Territorial Cooperation (European Regional Development Fund). Joint programs and projects created are conducive to cross-border integration and rapprochement of societies, as well as changing mutual assessments and breaking stereotypes.

Keywords:

Polish-German borderland, cross-border cooperation, Poviast of Police, local government